

Od rojstva popkulture do druge svetovne vojne

Tomaž Gržeta

Začetke zabavne glasbe zasledimo že v času ilirskega gibanja, ko je nastalo nekaj umetnih, pozneje ponarodelih pesmi. Za čitalniški, pozneje tudi kavarniški ambient druge polovice 19. stoletja in v obdobju pred prvo svetovno vojno so bile značilne predvsem pesmi, ki spadajo bolj v ljudsko glasbeno izročilo. Poleg teh so postale izjemno priljubljene operne in operetne arije ter orkestrske koračnice in valčki, ki so med prvimi zvrstmi, ki jih najdemo na zgodnjih gramofonskih posnetkih. Ravno to je glavna značilnost glasbe omenjenega obdobja – spreminjanje funkcije posameznih glasbenih žanrov glede na nov družbeni kontekst. Priredbe ljudske ali celo klasične glasbe so postavljene v funkcijo zabavne glasbe, dostopne vedno večjemu številu poslušalcev, in to po radiu in na nosilcih zvoka.

Od druge svetovne vojne do rojstva sodobne slovenske estrade; začetki festivalov in zvezdništva

Tomaž Gržeta

Slovenski izvajalci, ki so bili slovenskim poslušalcem znani predvsem prek radijskih valov in gramofonskih plošč, so bili pravzaprav le redko vpeti v domače dogajanje – delovali so v tujini, kot nekakšna glasbena diaspora, med ljudstvom (v kavarnah, gostilnah, plesnih dvoranh) pa so nastopali le manj znani izvajalci zabavne glasbe, katerih izvedbe niso ovekovečene na nosilcih zvoka. Prave domače estrade in zvezdnikov, ki bi delovali v domovini in ki bi jih slovensko občinstvo lahko slišalo in videlo v živo, pred drugo svetovno vojno skorajda ni bilo. Podlago za nastanek estrade je pripravljala radio, katerega začetki v Sloveniji segajo v leto 1928.

Pohod mladih

Matej Krajnc

Po letu 1965 je slovenska popularna glasba vstopila v novo, sodobnejše obdobje. Z zmago Irene Kohont (1941) na Slovenski popevki leta 1965 se je začel t. i. pohod mladih, ustvarjale pa so že tudi prve zasedbe po vzoru iz tujine, in sicer vse od Kameleonov do Belih vran. V Mariboru se je razvila močna rockerska (klasična in progresivna) scena, kjer se je kalila vrsta pozneje uspešnih poppevcev in poppevk, ki so popevko popeljali v sedemdeseta leta. Tudi na slovensko sceno je močno vplivala t. i. »britanska invazija«, in sicer z zasedbami, kot so The Beatles, The Rolling Stones, The Who, The Kinks, pa tudi posamezni pevci in kitaristi, kot so denimo Tom Jones, Jimi Hendrix, Janis Joplin. Po drugi strani je še bilo zaznati vpliv italijanske in nemške popevkarske scene.

Obdobje vzpona alternativnih godb in uveljavitev narečnih popevk

Matej Krajnc

Leta 1971 je vse, ki so spremljali slovensko zabavno glasbo, čakalo presenečenje. Po izboru občinstva je s skladbo Trideset let Dušana Porente zmagal petnajstletni Oto Pestner in s to zmago se je zares začela njegova pevska, skladateljska in aranžerska kariera, ki traja še dandanes. S popevko, temelječo na ritmi in melodiki narodnozabavne glasbe, a prearanžirano v balado, ki je kljub pevčevi mladosti tudi interpretativno in glasovno spominjala na podobne dosežke Toma Jonesa in Engelberta Humperdincka, je prireditelj Slovenska popevka zakorakala v sedemdeseta leta, kjer je po moči in pomenu začela počasi usihati in do leta 1983 dokončno omagala. Vmes smo dobili še nekaj pomembnih šansonov, denimo dve izvedbi Majde Sepe v letih 1974 in 1976, najpomembnejše pa je, da so do izraza začele prihajati prej alternativne godbe, najprej z albumoma Odpotovanja Tomaža Pengova in Cocktail Marka Breclja, nato pa še s pojavom rockovskih in progresivnih zasedb, kot so denimo Buldožer, Oko, Izvir, Predmestje, Sončna pot, Rudolfovo, September idr. Leta 1977 se je pojavil t. i. »drugi kantavtorski val« z velikimi ploščami Tomaža Domicelja, ki je po stažu sodil med pionirje te zvrsti pri nas, Andreja Šifrerja (1952) in Aleksandra Mežka (1948). Vmes je precej starih in mlajših zvezd slovenske zabavne glasbe dodaten zaslužek poiskalo v narodno-zabavnih vodah. Nadvse aktivna je bila tudi narečna popevka.

V znamenju bendov, »novokomponiranega popa« ter odprtih interdisciplinarnih možnosti

Matej Krajnc

Osemdeseta leta so v slovenski zabavni glasbi pomenila razmah številnih pop(rockovskih) bendov. Solistični izvajalci so sicer tudi dosegali uspehe, denimo Marijan Smode, vendar so bila osemdeseta bendovska leta, komercialno najbolj naklonjena tistim zasedbam, ki so izvajale lahkotne popevke za hitro rabo; začela se je torej medijska praksa, ki traja še dandanes, le da je bilo v osemdesetih letih nekaj več izjem, denimo rockovska zasedba Avtomobili iz Nove Gorice, ki je na začetku nastopala zlasti v širšem jugoslovanskem prostoru, se pojavljala na lestvicah, vendar se ni lotevala preprostih popobrazcev, ampak je izvajala nekoliko kompleksnejši pop rock (Sama, Punce izginjajo v noč), pa Lačni Franz, mariborska zasedba, katere značilnost je bila »buldožerska« rockovska satira, imela pa je tudi komercialni uspeh, zlasti s pesmima Ne mi dihat za ovratnik (1983) in Naša Lidija je pri vojakih (1984). Slednja, ki je nastala kot parodija na JLA in slovensko naklonjenost do narodno-zabavnih napevov, je zaradi uporabe harmonike in parodičnega narečja postala sinonim za sicer precej kompleksen bend – nekateri so trdili celo, da se je z njimi začel niz »harmonikarskih« pesmi, ki je postal poptrend sredi osemdesetih let.

... iz vsebine

Razvoj medijskega trga, pojav multimedije in novih zvrsti

Petra Rakić

V nadaljevanju zgodovinskega pregleda slovenske zabavne glasbe se osredotočamo na devetdeseta leta prejšnjega stoletja oziroma na obdobje po razpadu SFRJ. Slovenska neodvisnost je močno vplivala na vsesplošen razmah te glasbe, ki se od osemdesetih let dalje namesto kot »zabavna« uveljavlja bolj s terminom »popularna«¹. V Slovenijo so prišli novi žanri, uveljavili so se spremenjeni zakoni na področju glasbenih pravic, kazati so se začeli večji vplivi zahodne mainstream glasbe, na splošno pa se je z možnostjo ustanavljanja zasebnih podjetij razvil velik medijski trg – med drugim je prišlo do t. i. booma radijskih postaj. Po prihodu transnacionalnih televizijskih glasbenih programov so se slovenski glasbeniki začeli obračati na zahod, s svetovnim spletom in splošnim pojavom globalizacije pa je postalo še težje govoriti o samostojni slovenski glasbeni sceni popularne glasbe. Slovenska popularna glasba se je sicer redko prebila na drugo stran državnih meja, obratno pa so z osamosvojitvijo naši koncertni odri postali zanimivejši za velika imena iz tujine. Na koncu predstavljamo še naš evrovizijski razvoj od osamosvojitve do danes.

Ali bi želeli sodelovati pri razširitvi tematske številke revije Glasna? Vabimo vas, da prispevate svoj delež in nam tako odkrijete še del nepopisane zgodovine. Na spletnih straneh GMS bi radi zgodovinska poglavja postopno gradili in žlahtnili tudi s pomočjo vaših prispevkov.